

Czupp Pál fafaragó, népi iparművész beszél szakmájáról

ÉLŐVÉ VARÁZSOLJA A HOLTNAK TŰNŐ FÁT

Dr. habil Gerencsér Kinga
c. egyetemi tanár

A szépre való igény már az ősembert is arra sarkallta, hogy ahol lehetséges, díszítse környezetét és primitív használati eszközeit. Feltételezhető, hogy ebben a korban a díszítési jellegén kívül kultikus funkciói is lehettek a fafaragványoknak, faragott szimbólumoknak. A népi díszítő faragás kialakulásában rendkívül nagy szerep jutott a pásztoroknak. Ebben az ősi nomád mesterségben szabadidőből van a legtöbb.

Az unalmában is farigcsáló pásztor kezei közül az idők során egyre érdekesebb, szebb munkák kerültek ki. Anyagkészlete a környezetében talált természetes anyagokból szár-

mazott (fa, csont, szarvasagancs, szaru, bőr). Késével különleges – számára és környezete számára –, jól érthető jeleket, jelképeket, szimbólumrendszereket faragott

botjára és egyéb személyes használati tárgyára. Ezekkel fejezte ki érzéseit, hiedelemvilágát, ábrázolta az őt körülvevő környezetet, jelenségeket.

A faszobrászat és a díszítő faragás természetesen nem válik el élesen egymástól, kiváló faszobrászok gyakran foglalkoznak egyszerű tárgyak faragásával is. A faragóművész többnyire azonos technikával dolgozik mindkét esetben. Vagy előre megmintázott formák nyomán faragja ki tárgyát, vagy a papírból kivágott és a fára ragasztott minta segítségével. Az élővilág történetét, sorsának alakulását évgyűűrinek rajzolatába építő fa adja testét a fafaragónak, aki örök

egyforma fa, csak hasonló erezetű – mondja Czupp Pál fafaragó, aki Kunhegyesen született, tősgyökeres kunhegyesi családból származik, jelenleg is ott él feleségével. A vidéki élethez, a szülőföld hagyományaihoz való ragaszkodás meghatározója tevékenységének, elszakíthatatlan szálakkal kötődik a népművészethez. Otthona is ezt a törekvését sugározza, kun kapun át érkezünk a tornácos házba, ahol a kerítésen és a szőlőkarókon is egy-egy szobor hívja fel magára a figyelmet.

kun kapuk stb. Szépen faragott művei megtalálhatók 20 ország 112 városában, főleg magánszemélyek tulajdonában. Az említett országok: Magyarország, USA, Kanada, Anglia, Hollandia, Franciaország, Belgium, Németország, Szlovákia, Lengyelország, Ausztria, Finnország, Ukrajna, Svédország, Szerbia, Törökország, Japán, Korea, India és Új-Zéland. Élő nagyságú betlehemi szobor kompozíciója minden év adventi időszakában Kunhegyes egyik látványossága, mely

Kun kapun át érkezünk a házba, ahol a kerítésen és a szőlőkarókon is egy-egy szobor látható

életűvé, jelentést hordozóvá, üzenetet közvetítővé teszi a fát.

A faragásra legalkalmasabb és leginkább kedvelt európai fafajták a hárs, a dió, a körte, a tölgy, a jávor és a puszpáng vagy buxus. A kéregtől a törzs közepe felé haladva más-más természetű rétegei vannak a fának (kéreg, szíjács, geszt és bél), ezek rendszerint árnyalatbeli eltérést mutatnak, s ez a faragásnak különös szépséget ad. A faragásra legalkalmasabb réteg a geszt, bútorfának is ezt használják leginkább. A fának lelke van, nincs két

Pedig szakképzettsége állattenyésztő üzemmérnök, később kereskedelmi menedzser képesítést is szerzett. 1990-ben kezdett el fafaragással foglalkozni, senkitől sem tanulta, autodidakta módon képezi magát. Az elmúlt 27 év alatt több mint 1300 fafaragást készített. A teljesség igénye nélkül ezek a következők: szobrok, kisplasztikák, domborművek, pásztorbotok, organikus órák, ajándék-, dísz- és használati tárgyak, odú-, rönk- és gyökérbútorok, gyermekjátékok, kopjafák, fejfák,

országosan egyedülálló attrakció. Kiemelkedő alkotása a kétpói Történelmi Magyarország Emlékparkban a hét honfoglaló vezér, illetve Árpád és Attila szobrai. Ezen a munkán több mint fél évig dolgozott, a tölgyfából készült szobrok 2–2,5 métereseek. Alkotásai egy részét folyamatosan zsúrizteti Budapesten, jelenleg 98 darab zsúriszámmal ellátott faragása van. A munkásságával kapcsolatos információk tárháza igen gazdag, 67 kiadványban jelentek meg, ezen kívül 27 tv- és rádióinterjú foglalkozott a

A lakásban rönk- és gyökekbútorok találhatóak

művésszel. Diplomamunkák készültek róla, faragott műveit 118 kiállításon láthatták az érdeklődők, közülük kiemeli a New York-i Magyarok Házában lévő állandó kiállítását. Egy-egy településen többször is bemutatkozott, mindig megújított kollekciónal. A munkássága által létrehozott „Kun-sági Kiállítóház” vizsgatétel a helyi iskolában. Kapott kitüntetései se szeri, se száma, melyek vitrinben és a falakon láthatóak, többek között a Magyar Érdemrend Lovagkeresztje kitüntetését is megkapta.

Eszközei is hagyományos kézi eszközök, a különféle vésők, amelyek lehetnek az élük felé szélesedők vagy keskenyedők, lapos, egyenes, görbe vagy hornyolt élűek. A szélesedő pengéjű vésőket rendszerint úgy használja, hogy fanyelüket bunkóval ütögeti, s így forgácsolja le a nyersanyagról a felesleges részeket. A keskenyedő pengéjű vésők kézi használatra készülnek, és a finomabb munkák elvégzésére szolgálnak. A nagyobb szobroknál először a nagyolást láncfűrésszel végzi, majd a durva formázás következik,

flexre szerelt marófejjel. A nagyobb darabokat több azonos rostsűrűségű és szá irányú összeragasztott törzsből faragja ki. A kisebb daraboknál gyalupadba fogja a fát és különböző típusú vésőkkel végzi a felület kialakítását. A terméktől függ, hogy milyen lesz a felület, gyalult vagy csiszolt.

Fontos, hogy a faragás mindig a szá-lak irányában történjék, különben a fa kitöredezik, behasad. Faragóeszköz szerint beszélhetünk faragókéses faragásról (pásztor fafaragás), véső faragásról. Faragókéssel V alakú, két oldalról való bevágással kialakított mintákat lehet készíteni,

Pásztorbotok

Vannak termékek, ahol fontos, hogy a metszési felület látható legyen, ott a rönköt előbb lenagyolja, majd a finomabb részleteket dolgozza ki.

vagy csak egyszerűen karcolással. A leggyakoribb faragókéssel faragott motívumok a különböző „naprózsák” és „szélrózsák”. Ezek tulajdonképpen

Fából faragott királyfi

rozették, melyekkel gyakran találkozunk a régi kapukon, kopjafákon is. Véső fafaragási technika lehet úgynevezett domború fafaragás vagy mélyített (hornyolt). A mélyített faragással történő díszítés V- és homorú vésőkkel készül, ezzel a technikával sokkal könnyebb és gyorsabb a kivitelezés. Ezzel a módszerrel már nagyobb felületeket is lehet díszíteni. A

domború díszítmények úgy készülnek, hogy a felrajzolt motívumok és indák közötti alapot véséssel mélyítjük, kiszedjük a „kontúrozás” után. A kontúrozás pedig azt jelenti, hogy a kirajzolt díszítmény körvonalai mentén, a felületre merőlegesen tartott vésővel körbekopogtatunk bunkó segítségével. A véső faragás egy különleges válfaja az áttört fafaragás, melynél a motívumok közti alapot teljesen eltávolítjuk.

Az elkészült alkotás felületének kezelésénél figyelembe veszi, hogy hová kerül, kültérre vagy beltérre. Kültéri munkáinál faragás után favédő szerrel kezeli, alapozó után vékony lazúrral keni be, fontos, hogy vékony legyen, hogy ne takarja el a fa erezetét. Legjobb a vizes bázisú lazúrok, UV-álló és vízlepergető hatásuk miatt. A beltéri alkotásoknál egy védőkezelést kap a felület, ami az esetleges élőködők kiirtását szolgálja. Utána lenolajos fabeeresztőt használ vagy gyógyszerári paraffinolajat, olyan termékeknél, amire élelmiszer kerül. A kezelés által biztosítja a fa megóvását és erezetének kiemelését.

Művészi hitvallása szerint „ha az ember nemcsak vésőjével, hanem szívével is farag, akkor a kiszáradt fa örökre

életben marad.” Alkotóművészetével, a népművészet és a népi élet tárgyi emlékeinek gyűjtésével, bemutatásával, néprajzi pályamunkák írásával a kunsági emberek mindennapjainak kíván maradandó emléket állítani. Törekvéseit jól példázza 2008-ban megnyitott „Kunsági Kiállítóház”-a, ahol fafaragó galéria és néprajzi magángyűjtemény várja az érdeklődőket. A galériában 205 darab fafaragása, a néprajzi részen pedig 3500 használati és dísz tárgy tekinthető meg ingyenesen. Az igényesen, esztétikusan berendezett kiállítás 36 év gyűjtőmunka és 27 év fafaragás eredményeként jött létre. Fia a kunsági kiállítóház későbbi működtetését vállalta, sajnos a fafaragást nem viszi tovább. Czupp Pál fafaragó népi iparművész több mint negyedszázados példamutató művészi, hagyományörző, kulturális tevékenysége nem csak Kunhegyesen, megyei és országos szinten is kimagasló és elismerésre méltó. ■

Forrás:

<http://www.kormanyhivatal.hu/hu/jasz-nagykun-szolnok/hirek/emlekparkot-avattak-ketpon>

Fotó: Héj Botond

ZOL-GÉM KFT.

Mesterek Minősége

Műszárított: **F. és G. bükk, tölgy, kóris, juhar, éger, cseresznye, kerti és F. dió, hárs, akác, Borovi, luc, vörösfenyő**

Borovi: **Ajtó és ablakfrízek, borovi táblák**

ZOL-GÉM Kft.

Cím: 8000 Székesfehérvár, Seregélyesi út 98-114.
Tel.: 06-20/986-2070, 06-20/257-3269, 06-20/960-9278
Online: www.zol-gem.hu E-mail: zol-gem@zol-gem.hu